

RG Eýranda häkimiýetiň sferasyny üýtgedip bilermi?

Category: Kitapcy, Nukdaýazar, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

RG Eýranda häkimiýetiň sferasyny üýtgedip bilermi? REWOLÝUSION GWARDIÝA EÝRANDA HÄKIMIÝETIŇ SFERASNY ÜÝTGEDIP BILERMI?

Eýranyň prezidenti Ibrahim Reisiniň ölümü Dini lider Ali Hamaneýe ýakyn karar kabul ediji toparyň içinde «Maşat topary» diýilýän tarapyň täsirini gutulgysyz ýagdaýda azaldar.

Reisiden soň iň güýçli şahs bolan gaýynatasy Alam el-Hudanyň möhüm rol oýnap-oýnamajagy entek belli däl.

Täsirli we güýçli «maşatlylaryň» iň esasy adamy Horasan Razawi welaýatynda Hamaneýe wekilçilik edýän we on iki ymamýň sekizinjisi Ymam Ryzanyň mawzoleýiniň goragçysy bolan gaýynatasynyň bu toparyň hemmesini ýa-da bir bölegini goldap-goldamajagyny garaşyp görmeli bolarys.

Hasam beteri şular ýaly düýpli sorag bar: Eýranyň Rewolýusion

Gwardiýasy (RG) häkimiýet oýnuny oýnap, shaýy ulamalaryň çinini doly aýryp bilermikä?

RG-nyň harbylary köne donlaryny süyräp ýören öñki döwrüň adamlaryna garanda döwür bilen aýakdaş gitmäge ukyply.

Şu babatda shaýy ulamalary Osmanly döwletiniň halyflary ýaly döwletiň seremonial yüzüne öwrülip bilermi?

Şu soragyň jogabyny bilyändirin öydýän herkes edil hazır hiç zadyň üýtgemejegini aýdýanlar bilen birmeňzeş ertekiniň içinde ýasaýarlar.

Eýranyň döwlet telewideniýesi Reisiniň we onuň ýanyndakylaryň «şehitlik mertebesine ýetendigini» mälim etdi.

حسین امیر عبدالمجید

سید ابراهیم رئیسی

مالک رستی

سید محمدعلی آل هاشمی

Wertolýot heläkçiliginde aradan çykan döwlet ýolbaşçylary Reisiniň ölümü bilen birlikde onuň ýerine geçjek kandidatlaryň sanawy örän uzyn we elli gün ýaly çäkli möhletiň içinde öñ synagdan geçen şahslaryň kandidat bolma mümkünçiliği has ýokary.

Emma hiç kimiň Reisi ýaly geçmişi ýok, «Tähran gassaby» lakamy her öñyetene nesip etjek lakam däl.

Reisi bu lakamy segseninji ýyllarda Tähranyň baş prokurory bolup işlän döwründe 33 müň adamy ölüm jezasyna höküm edip alypdy.

Reisi geljegiň potensial lideri hasaplanýardy, şonuň üçin öñümüzdedäki prezident saýlawlary oruntutar meselesi bilen koordinirlenmeli. Emma eýýämden munuň üçin iň taýynlykly adam Muhammet Bakır Galibaf bar.

Ali Larijani ýaylarım Dini lideriň olara üýtgesme getirmek üçin amatly pursat döretjegine umyt edip bilerler.

Başgalar Perwiz Fettah we Hüseyín Dehkan ýaly käbir hökümet tarapdarlaryny saýlasalar-da, bular elli günüň dowamynda özlerini tassyklatma babatda kynçylyklara uçrap bilerler.

Konstitusiýanyň 131-nji maddasyna laýyklykda, prezidentiň aradan çykan ýagdaýynda prezidentiň wezipe ygtyýarlygy we jogapkärçiliği Eýran Respublikasynyň Dini lideriniň tassyklamagy biken prezidentiň birinji orunbasaryna geçýär.

Şeýle-de, Mejlisiniň başlygyndan, Suduň başlygyndan, prezidentiň birinji orunbasaryndan ybarat geneşiň elli günüň dowamynda täze prezidentiň saýlanmagy üçin gerekli üýtgesmeleri girizmegi gerek.

Prezidentlik üçin teklip edilen şahslaryň arasynda Mejlisiň başlygy Muhammet Bakır Galibaf iň taýynlykly kandidat.

Muhammet Bakir Galibaf

Tassyklanmaga ýa-da elli gün ýaly az wagtyň içinde özünü tanatmagyň hajaty ýok. Reisi bilen deňeşdirende Galibaf has ýerine ýetiriji işgär we hökümetiň nukdaýnazaryna görä häzirki meseleleriň bir bölegini çözüp biler.

Galibaf özünü Mejlisiň başlyklygyndan daşlaşdyrma tagallalarynyň garşysynd Mejlisde bökdençlik döretme ýoly bilen manýowr edip biler.

Şunuň bilen baglanyşyklylykda Galibafyň gözegçiliği ýola goýmagy üçin gurala öwrülmegi ähtimal. Giňden ýaýran korrupsiýa esasy problemadygyna garamazdan hökümet gurluşynyň içinde özi üçin problemalara getirmedi.

Galibafdan soň Ali Larijani bar. Yslam Respublikasynyň Dini lideri eger esasy atmosferany üýtgetmek isleýän bolsa, geçmişiň tersine Mejlisiň öñki başlygy Ali Larijaniniň prezidentlige mynasyp taraplarynyň bardygyny görkezýän direktiwa gelip biler.

Emma Larijaniniň kemçilikli tarapy Ruhaniniň toparyndan bolmagy we dogany Sadyk Larijani sebäpli jemgyýetçilik

ulgamynda häkimiýet we geljekdäki liderlik meýilleşnamalaşdyryş işi üçin howatyr çeşmesi bolup galmagyndadır.

Bu ýagdaý deňlemäni hasam çylsyrymlaşdyrýar we amatlylygynyň tassyklanmagy-da birnäçe baha berilşigi talap edýär.

Ali Larijani

Ýene bir şahs Muhammet Jewad Zarif. Ol daşarky konfliktleri çözmek üçin gowy saýlaw bolup biler. Hökümetiň daşarky syýasy konfliktlerini we käbir içerkى konfliktlerini çözmek üçin şondan gowy kandidat ýok hem bolup biler.

Larijanä garanda Zarifiň artykmaçlygy uly guramaçylyga eýe däldiginde we Dini lideriň oruntutary meselesine goşulma ähtimallygynyň pesliginde.

Perwiz Fettah barada aýdanda bolsa, mynasyp kandidat hökmünde görkezilmekden uzak we ol dürli döwürde prezidentlige kandidat hökmünde tutulsa-da, edil hazır jemgyýetçilikde açyk-aýdyň ady agzalmaýar.

Fettahyň ady öñem prezident saýlawlarynda teklip edilipdi.

2017-nji ýylyň saýlawlarynda kandidaturasyna çynlakay seredilipdi, emma Dini lideriň özi hakyndaky kararyna hormat goýýandygyny we saýlawlara gatnaşmajakdygyny mälim edipdi.

Bu berilen beýanatlara Fettah ýaly ýakyn wagtda Dini liderden kandidat bolmazlygy üçin direktiwa alan, şeýle-de bolsa prezident saýlawlaryna kandidaturasyny goýmagy makul bilen Ibrahim Reisä gep kakdyrma hökmünde baha berilipdi. Emma Fettah soňra Reisini ýaňsylamak niýetiniň ýokdugyny aýtdy.

Fettahyň beýleki käbir kandidatlara garanda artykmaçlyklaryndan birem türki dilden gürleyän eýranlylar üçin oňaýly kandidat bolmagy, özem bu saýlawçy gatlagy öňki saýlawlarda möhüm rol oýnapdy we wagtal-wagtal syýasy deňagramlylygy bozupdy.

Sanawda Hüseýin Dehkanyňam ady bar. Ol RG-nyň öñe sürüyan adamy, ýöne Hüseýin Dekhan hökümetiň özüne bildirýän ynamyndan gaçmajakdygyny görkezdi.

«Mustafifan» fondunyň başlyklygyna bellenmegindenem muny açyk-aýdyň bilse bolýar. Şeýle-de Reisiden has köp dürlü tarapdar toparynyň gyzyklanmasyny özüne çekip biler.

Galibaf ýaly Dekhanam goşunyň içindäki toparlaryň goldawyny alýar. Emma saýlawlarda kandidaturasyny goýmagy hökümetiň atmosferasynda we garaşýan ugurlarynda uly üýtgesmeleriň girizilmegini talap edýär.

Dekhan Milli Howpsuzlyk Geňeşiniň sekretarlygy üçin prezident Ruhaniniň gerekleyän adamlarynyň biri bolandygyny, emma bu wezipeden ýüz öwrendigini aýdypdy. Ýone elli günlük çäkli möhletiň dowamynda onuň bu wezipe üçin birinji alternatiw hasaplanmazlygy ýaly problema bilen garşılaşyp biler.

Hüseyín Dekhan

Mahmud Ahmedinejad bolsa çaklanylmaýan alternatiw. Şeýle-de Mahmud Ahmedinejad ýaly şahslaram hökümetiň konfliktleri çözmek üçin özlerini saýlajagyna umyt edip bilerler.

Emma Ahmedinejad Larijanä garanda tassyklanma babatda has düýpli kynçylyk bilen ýüzbe-ýüz bolsa gerek.

Onuň hökümət nukdaýnazaryndan ýeke artykmaçlygy Larijani ýalu döwlet edaralaryny gysymyna gysyp biljek hünärmenleşen topara eýe däldigi.

Ýaş alternatiwalaram özlerini tanatmaga synanyşýarlar. Ministrler Kabinetiniň we fundamental dinçileriň arasynda Ali Ryza Zakani we Mehrdad Bazarbaş ýaly örän tutanýerli ýaş syýasatçylar prezidentlige kandidaturasyny goýmak bilen gyzyklanýarlar.

Munuň bilen birlikde hökümetiň elli günüň dowamynda prezidentini kesgitleme gyssanmaçlygy göz öňüne tutulanda, haýsydyr bir töwekgelçilige girip bilmezler we kesgitlenen alternatiwalaryny saldarlamak bilen çäklenmeli bolarlar.

Bu ýaş syýasatçylar diñe Muhsin Ryzaýi we Emirhüseyín Gazizade

Haşimi ýaly şahslar bilen birlikde saýlaw atmosferasynyň ýyladylmagynda rol oýnap bilerler.

Merhum prezidentiň wezipeden gitme ähtinallygy garaşylmadyk ýagdaý boldy we by Mustafa Purmuhammedi ýaly ulamalaryňam prezidentlik ýaryşyna girme ähtimallygyna ýol arçapdy.

Munuň bilen birlikde Müjteba Hamaneýiň öñünden bilip bolmaýan hereketleri prezidentlige kandidaturasyny goýan bäsdeşler üçin uly endişe çeşmesi bolmagyny dowam etdirýär.

Müjteba Hamaneýiň liderlige ýetme usullaryna amal etme formasynyňam jedeli edilmeli. Ünsi çekiji zat bolsa, Dini lider üçin ähli alternatiwalaryň bir gyra çekilmegi we ortada diňe oglunyň galmagy.

Hüda HÜSEÝNI,
Liwanly žurnalist, syýasy analitik.

Perşenbe, 23.05.2024 ý. Publisistika